

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
Härad: Konga Adress: Värmdseke
Socken: Furuby Berättat av: olika personer.
Uppteckningsår: 1948 Född år i

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-63

Laga skifte	sida 1 ^v	jordbruksförbättringar	sida 10 ^v
Bystämman	" 1 ^v	rotfruktsoodling	" 11 ^v
Stenbrytning	" 1 ^v	stenbrytning	" 11 ^v
Byhavel	" 1 ^v	skiftesbruk	" 11 ^v
Skarvöodling	" 2 ^v	insäning	" 11 ^v
Skogvning	" 2 ^v	släverodling	" 11 ^v
Spannmålsodling	" 2 ^v	nyfödaproduktion	" 12 ^v
Olar	" 2 ^v	smörjförädlning	" 12 ^v
Jädeslag	" 3 ^v	villningar	" 12 ^v
Jordbruksredskap	" 4 ^v	odlingar	" 12 ^v
Ringstället	" 4-5 ^v	jordbruksredskap	" 13 ^v
Möbelsnickeri	" 6 ^v	ringar	" 13 ^v
Stolning	" 6 ^v	Bol	" 14 ^v
Verkförädlning	" 6 ^v	Stolning	" 14 ^v
Timmersågning	" 6 ^v	emigration	" 14 ^v
Emigration	" 7 ^v	Laga skifte	" 14 ^v
Fattigförädlning	" 7 ^v	Bystämman	" 16 ^v
Stokpis	" 8 ^v	nyhantlingar	" 16 ^v
Stokhöl	" 8 ^v	snöförsörjningar	" 16 ^v
Stävar	" 8 ^v	stallning	" 17 ^v
Städan	" 8 ^v	släverodling	" 17 ^v
Bystämman	" 9 ^v	slagsmeder	" 19 ^v
Stallning	" 9 ^v	gårdshävar	" 21 ^v
Stallaröle	" 10 ^v	nyfödaproduktion	" 21 ^v
Stufvörån	" 10 ^v	stallvaller	" 22 ^v
		Skattur	" 22 ^v
		stallställe	sida 23-24
		Står	" 25 ^v
		Stålvirking	" 25 ^v
			" 27 ^v

LuF 59.

När den nya tiden kom till bygden.

Laga skifte var i Halkaryd 1838. Halkaryd räknas till Håresbads by, och där förskammar bystämman. På bystämman valdes älderman, och vem som helst kunde väljas. En bykavel fanns, i vilken var utglänt en springa, och bykaveln skulle fortskaffas så fort som möjligt, men stämman hölls ibland ett par dagar därefter.

Stenbrytningen började i Halkaryd för ca 30 år sedan. Jag bröt först med handkraft och hade väg och spett. Det var inte så mycket sten där som på andra håll. Den förste stenen köpte Salomon Andersson för ca 25 år sedan. Jag har sålat upp

en moss, som jag dikat upp och grävt
ut försdike till omkring 1900. Innan jag
dikade ut, var där en liten slätra bit.
Det blev inte så bra med mossen, för
älgarna brukade äta upp rätte mycket
havre. År 1912 sköt vi 5 älgar där.
När jag hade dikat, flåhade jag
och brände och sådde i askan. Första
året blev det inte annat än grönfoder,
för det blev ju till att så sent. Nu
är mossen närlagd, och det växer
skog på den.

J och med att mossar odlades,
kunde ju kreaturellas. En full
korn till korna och mjöl till grisar.
Vanligtvis hade man en grisara. År
det sådde havren i Växjö. I min ung-
dom köpte Frank Johansson, G. B. Petersson

och stollen spannmål. De föra hade
rädesmagasin i ena gården, där spirit-
bolaget nu är. En annan hade hand-
lare var Pyörstäm. De köpte upp alla
sorters råse, men det fanns inte så
många rådesorter att säga som nu.
G. B. Persson köpte och såg upp fläsk.

Flär föddes också upp skar och
stutar och sålde till skohandlare. Jag
reste omkring i olika rasknar och
köpte skar och stutar, som jag sedan
sålde på skmäten och marknader
till skohandlare. De som gick till Liss
sålde ofta till Svick Johansson från
Ästergötland eller till Kölling. Och
de som sålde till slakt gick till
Malmö. Dessa skohandlare brukade
köpa en hel vagnlast. Skarna upp-

hörde jär 20-25 år sedan. Vi hade de
sista skarna och körde med i Holka-
ryd omkring 1916. Sedan hade jag
två hästar. Avsättningsorten var
Växjö, dit jag körde var fjortonde
dag med ägg och smör.

Råg, bom och havre odlades i
min bandam. Vete har frammit se-
nare, jär en 30 år sedan. Rågen, som
såddes på hästen, göddades mycket
bra och i den såddes igen på våren.

Gädder har köpte jag jär mellan
40-50 år sedan, och det fanns både
stora och små sådana med 7-8-9
pinnar. Jag köpte den första på järn-
bolaget. Innan hade vi handlat med
tingar av järn, som sått i 5 trä-
leder. Dessa harvar gjorde smeder,

men träst gjordes hemma på går-
darna.

Järnåder köpte jag vid ungefär
samma tid. Färdt hade jag till trä-
åder, och hade man skar, så hade
man en parstäng, som gick från vi-
sen. (visen var den del av ådret som
gick i jorden. På visen var en järnbill)
Körde jag med häst, så hade jag en
gaffel och häcklade i en stång, som
hörde till visen. Stöten gjorde bäv-
derna själva. Man högg en krokig
björkbit och ytade till den. Stången
var ofta av grans. Billen köptes i
järnboden.

Träplagar med bill användes.
Den första järnplagen köptes för ca
50 år sedan i skan.

Ängarna släddes, för det var slätta-
ängar, men nu betas de. Vi upphörde
att slå ängarna för omkring 25-30
år sedan, men kolet och maderna
släddes längre. I ängarna växte
björkar, och så var det ^{stolt} stolt där
ängar fanns. Maderna hade tidigare
 varit dikade, och där hade växt
havre, men när dikena växt igen,
släddes gräset.

Far var snickarekunnig och
gjorde t. o. m. möbler och redskap men
inte för avsalu. I Hockaryd kolade
de och sålde kolet till smeden i
Växjö. Drännskog efter den stora
branden 1868 sålde de. De brukade
kugga ved och kära in till skan med
och stå på veataget och sälja.

7
Virket handskar de, för det fanns
ingen såg i närheten. De satte upp
en ställning, en 3 alnar hög och
5 alnar lång och 3 alnar bred, och
så lå de upp den skrädda skacken,
och en stad^(uppe) på ställningen och en
stad under och drog i en såg. Det
upphörde för ungefär 60 år sedan,
men jag har varit med och sett
på.

Från Hockaryd har inga emi-
grerat.

Polänningar in natura förekom
till de fattiga. Här fanns ett fattigma-
gasin vid Fureby kyrka. De fattiga
skulle ha 1 skäppa korn och 2 kr i
månaden. Det upphörde för unge-
fär 50 år sedan.

Kolspiseln köptes och sattes in i
Holkaryd omkring 1903 eller 04. Förut
användes grytor med fötter på, som
köptes i Växjö. I och med att kols-
pis sattes in, måste nya kolkärl
köpas. Porcelinskallriken har funnits,
så länge jag minns. Till smörgar
användes träpat och träskiv till
att arbeta smöret med. Känner jag
i vilka en står drags upp och ned.
Sedan hade vi en, som drags med ver.
Separatorm köptes för minst 40 år sedan.

Sam åkdon användes buksvagn med
fjäderbäck på. På en del vagnar var
fjädern av trä, på andra av järn. Vag-
narerna var försedda med säte och ryggstöd,
men behöll med bara en brödkäpp. Fjäder-
vagn köptes för 65 år sedan.

När den nya liden kom till bygden,

laga skiftet var för c. a 100 år sedan. Bytämman hölls här, och här fanns älderman, men det har upphört för ungefär 45 år sedan. Äldermannen skulle hållagga luffare. När älderman byttes om, skulle det hållas ett gille på hösten. Fattiga i byn skulle ha ved. På Fägerbladsvägen finns 2 slemänningar, som selvis och i tillhör Byd. För en 3-4 år sedan såldes skog, och pengarna delades efter gårdarnas storlek.

Man kan säga, att fröskförening har ersatt det gamla bysälaget. Det är 3 bänder vardera, som har makor och fröska ihop. Fröskförening bildades

här för en 9 år sedan. För länge sedan
slagtrask vi. I det längsta trask vi
råg med slaga. Det upphörde för en
15 år sedan. Den andra säden trask
vi med handkraft på verk, och sedan
köptes verk och vanding för en 35 år
sedan.

Hela byn var en kalasröte vid
stor kalas. Angående bröllop och be-
gravningar är det så än. Vid hus-
förhören skulle alla ungdomar läsa,
och sedan skulle det kalasas i 2 dagar,
och tredje dagen var kalas med dans.
Och på alla kalas firades sederes
för traskigt.

Jordbruksförbättringar började
i Fägershult för en 30 år sedan, då
bänderna började med konstgödning.

Fag blev, det var en svendokor i Fä-
gersunds prästgård, Magnus Karlsson,
som fört här bajsade köpa hak och
gödning. Även kotsaker bajsade solas
fört av honom. Han kom hit med
de nya metaderna ute från Köbells.

Stenröjning bajsade för till 50-tal
år sedan av Olof Magnusson. Han
bröt sten med handkraft. Han hade
våg och spett och spade. Fästen kom
för en 25 år sedan till byn, och den
fjärta hade Olof Magnusson i Rön-
gård. Där solade de inte i några
skift utan bara och kryss, men nu
är det 5 och 7 skift med insänningar
i skiften. I min barndom var inte
mer än till par skäppland insatt,
utan då släddes de de stora maskinerna.

Nu finns de som har ända till tredingen
vall. Nu de har så mycket insätt be-
ror på, så de kan gödsla det andra
så mycket mer. Min morfar hade
kläver här i småparten, så det odlades
här för minst 80 år sedan. Min morfar,
kyrkvärden Iven Haraldson, var en
berömd odlare på sin tid. Han hade
så bra kläver, så partor Lundgren
bad varje år, så han skulle få kom-
ma och se kyrkvårdens kläver.

Omläggningen av jordbruket
till mjölkproduktion skedd för en
15 år sedan, så mejeriet i Flåman-
torp kom till. Färdt kände de
hemma och sålde smält till privat-
handlare och på torget i Växjö.

Dikningarna påbörjades här

i byn av min morfar. Han skivade ut
mader och solade massar. Och jag
har solat om dem, men nu ligger de
för fjäfat igen, för älgarna jämtärde
grödan. Här fanns stora mader, som
solades upp. Senom att skogs diken
grävdes blev det för kort för gräset
att växa, och då solades maderna
upp.

Träskidet efterträdde av jäms-
skidet för bortåt 30 år sedan. Träpla-
gar efterträdde av jämsplagar, som
kam från Överum för cirka 45 år sedan.
Träharvar användes med pinnar av
gran i börningarna, men jag minns
bara, att de hade både trä- och jäms-
harvar här. Min far köpte fjäder-
harv för 40 år sedan, och där efter

böjades de höpa lite var.

^{marben} Böde ängar och hal gamm. Rugs-
~~slätten~~ räknades mera som uppr-
mark. där växte ängsblommor och
busk^{te}elningar. Nader och hal var
mera vätmark. Solen var det värsta,
för där var mest hä.

Lövängen upphörde att slås för
många år sedan, för det behövde sig
inte att gå och slå där.

I min morfars tid kalades här
mycket. det var den enda inkamrt
de hade att gå till. Tidigt på hösten
böjades de att lugga kalved, och mi-
larna händer, så de var färdiga lite
före sen efter jul. Och så revs mi-
larna, och kalvet händer till fjöl.

De unga reste mycket från fjäls-

ACC. N:R M.10760:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

stad till Rucika för en 45 år sedan.

Vägarna här var dåliga järn. Även
bott här fanns språng, som de körde
över. Vägen, som anlyggs 1869,
gick över där. Sprången var lagd
med runda gärdstänger.

7

När den nya kiden kom till bygden,

laga skifte förrättades åren 1832 och 1833 i byn Finuly. Bergrådet på Lersbo var orsaken därtill. Var det någon som var fattig, så kan inte kunde reda sig, så lånade han pengar av bergrådet, och när han inte kunde betala, så tog bergrådet gården och begärde sedan delning.

Bystämman förskammar en gång om året. Det är emellan tid ingen ting, som de nu har gemensamt här. För hade de ju byvägarna gemensamma. Här i byn lyfte de på bystämmorna bort till, som blev på vägkanterna. Nu är vägarna släta, så de olika hemmanen har var sin bit. Ryhand-

lingarna finns hos J. kommunalnämndens
ordföranden Emil Eriksson. För hölls
släktmötena också om höstarna. I
Västergårds by däremot om våarna.
Även här hölls de nu om våarna
sedan ett par år tillbaka. Hantlin-
garna förvaras i en bok. Här finns
ingen bykavel.

Andersföreningar har väl inte
erstat det gamla byalaget, men en
tröskförening finns, som bildades i
Furuby 1918. Motorn eldades då med
gödslen. Jag var med tidigare i ett
tröskbåll i Stensjö. Jag var den enda
härifrån, men sedan tröpte de andra
bönderna här tröska ihop.

Den första vagnlasten kalk,
som kom till Furuby var år 1910, och

det var jag, som tog hem den. Tidigare
blev här inget kläver att kala om,
men nu har bönderna skakat här, så
det blir bra kläver överallt. Här fanns
en gammal gubbe, som hade en enda
ko och hushållningsräusskapet hade
premieringsmöte och han fick ett
pris men också ett par hekla rävfrä,
men det ville han inte så. då frågade
jag far, om jag inte fick sätta det
hemma, men det kunde jag inte på
tillåtelse till. Men jag steg upp tidigt
en morgon och kände upp en får
och fylld den med gödsel och fylld
igen den, och så sådde jag rävfrän
på den. Jag hade varit i Danmark
ett halvtyg år fönt, och där odlade
de ravar och kålrötter. Det var enge-

går en kilometer hemifrån, som jag
sådde rönna, men när de börjat växa,
kom det folk från hela socknen för
att se den märkliga växten, så de
riktigt trängde ned garden runt om-
kring. Slut efter hade alla i liten
skola.

Man kan säga, att garden det
började rycka upp 1910, för då började
de odla, så det blev till lönande,
och genom att de började kalha blev det
ju likare hä. Garden för bättre ringar-
na kom av sig själva. Vi började
cementera gödselstaden och i ladugår-
den, men här i byn fällas ännu mycket
för här är så försiktigt med sten.

Adolat kläver hade de börjat
med före min tid, men de fick bara

lite, innan de hakade. I mitt föräldra-
hem hade de blöver långt tidigare än
här. I farfars hem i Västarp hade
de soolat blöver. Min farfars far i
Västarp Ulfragg, var gift i Tärstens
i Töraby socken, och han hade fått
blöver därifrån, så han var den förste
här i socknen, som soolade blöver.

Min farfars far Peter Persson var född
1765. Han var en kraftkarl och var
den ende här, som vågade säga mot
Bergsrådet. Under hans tid började
de att köpa kol både till Ryd och
Lessebo magnar, och han högg
med skogen och kolade och lagrade
på pengarna och köpte sedan en
annan gård, så han hade flera gårdar
i Västarp by.

Det var i slutet på 1880-talet, som de
lade bort träplogarna och började med järn-
plogar. Det var en del smeder som Bagren
i Ö. Forsås och Hammarstedt i Växjö, som lag-
dem gjutgarbet och smidde resten och sedan
sålde dem till bönderna. Det var under tiden,
innan järnhandelsaffärerna hade några att
sälja. Dessa smeder hade varit mästare smeder.
När maskinerna upphörde, blev de ju ar-
betslösa, och då slog de sig på att göra
plogar och järnvärkar. Före 1910 fanns här
inget järnvärkar, men sedan kom de under
för undan och blev allt bättre och bättre.
Gäddhvarvorna kom ju i början av sek-
elhundrade, fastän de var inte ställbara
till att börja med.

För 40 år sedan hade det inte gått
att köpa en kanna mjölk i den här byn,

och nu är det två bilar, som varje dag
hämtar mjölk här. Det är tack vare, att
jordbruket rycks upp. Med oss var bryjare
de 1920. När högkonjunkturen börjat taga
slut, som var vid förra världskriget, måste
de slä sig ~~på~~ mer på jordbruk, när hög-
konjunkturen kom. Förut hade de tagit
de största inkomsterna från skogarna ge-
nom huggning och körning. Strax efter
bryjare de ordna med bete, för att korarna
skulle ha någonting att äta under sommaren.
Jag var med på en studieresa, som Hus-
hållningsränskapet anordnade 1917 med
Earl Peterson i Uggledal som ledare, och
vi såg betsvallar hos godsägare Kleen
på Valinge säteri i Södermanland. Vi
var cirka 40 tal med på resan. Jag hade
här hemma en liten ängskitt om cirka par

hemlandet, och den ständigt jag om till
betesvall, när jag kom hem. Jag lejde ett
par personer, som rödde upp den vill-
ligt, och där blev mycket bra bete. Och det
var sedan bönder här och hittade på den
och gjorde efter.

Jag hade också 2 moderuggor och
en fargatt, och jag skickade minst 20
grisar till slakt om året. Här fanns inga,
som ville vara med i kontraktföreningen,
men jag ensam här i byn var med några
år, men det blev för mycket för mig, när
jag skulle skjuta assistenten ett par mil.

Jag köpte en kvigkalv från Jänssons
störhus i Bäck i Lummala, och den skulle
vara av den bästa sorten, för konsulenten
rekommenderade den. Det var i början av
1920-talet. De hade de andra bänderna

inte annat än en gammal kreatursslag. Jag
tröll tjur och häst och köpte en av hästerna
André på Lennbo. Det fanns tjurföräring
i Värmland, J. Rieda och Flemmerjö, och
var det någon bra häst, som jag ville lägga
på efter, så ledde jag dit, ändå jag hade
tjur själv, för de tjurarna var bättre än
den jag hade. Jag drev det inte, som de
gör nu, för det var dåligt betalt för mjöl-
ken. Det var sålän jag slaktade någon
kalv, förän han var 3 år, för så blev det
en samlad summa, när jag gick sälja
en tre fyra. Så gjorde inte de andra bän-
derna här. De slaktade, när "stranen var
längre än hansen", när djuret var halvt-
annat än ren så. De är emellan vid dyrt
att föra upp under de första åren. Någon
ända gädd och såld gäddkalv.

Fänt hade var enda bande en 10-12 jär,
som gick på nte i skogen, för de trivs
inte, om de inte får gå i skogen. Men
nu har de väntat upphöra med jär under
de sista 20 åren. Det lag får mycket till
att hålla hägnader, så man kunde ha
fären i skogarna.

Alla gårdarna hade madsätter, men
nu är det väl knappast någon, som
slår mader, för det betalar sig inte. Toruna
by är en gren av Mönensån, Klärkats-
ån, och madena ligger vid den. De mader,
som var långt från ån har släpats ut.
Maderna har de suttit upp att slå under
de sista 25 åren. En del gårdar har mos-
sar, som är en 100 år gamla.

Någon annan äng än maderna
fanns inte i den här byn. Maderna till

den här gården, Jäms Elementarf., beräkna-
des till 20 slätter dagsverken. Det är halv-
äng. Det är stenigt och skävt där,
och nu är det betesvall. Det är cirka 25
år, sedan jag övergav att slå den.

När jag köpte den här gården 1910, så
hadde jag bara 600 kr i kapital, och jorden
var sådan, att det växte lång tjung på åk-
rana, så det blev nästan ingenting där,
men så snart jag hade brukat upp gården,
så jag kunde få lite på åkrarna, så byd-
de jag mig inte om att slå matten.

Det första året jag var här, fick jag
4 lass hårdvall här, och innan jag läm-
nade gården för några år sedan, fick
jag en 60-70 lass och någon gång mer.
Jag minns se så, så jag hade 96 rior
uppsatta.

Härlänge vi hade järn, var det vanligt
att kvista en del till dem. Det brukade
jag kvista 2000 hävar. Det mesta var
björklöv. Lövet dog var beent och fanns
i skogen. Vid mossarna växte aspari
björklar på kanterna, som jag brukade
kvista.

Hemsläjd har här i byn endast
färdsmitt till husbehov. Här i socknen
var ingen gästgivaregård, så någon
skjutning färdsmitt inte.

Jakt och fiske har en del haft till
linäringar. Här fanns det barlar till
att korba lin i. Det fanns många här i
varje by, men nu har jag det inte fanns
mer än två i socknen. Lin har jag alla
ännu såla lite till husbehov.

Inga industrier finns i byn. I

Kärentad finns ett snickeri, där de tillverkar bl. a fönster och dörrar. Här är en, som gjuter cementstenar. För länge sedan fanns ingen industri annat än sågverk.

Det fanns en person, Evert Peter Johansson, som var född i Västergår. Han fick väl 1000 dalers lön att väja med. Han köpte ett litet skille på 49 års kontrakt, som de gjorde för, så han kunde ha en ko. Han väjade köpa lite skog till att kola och sålde kolet till varken bagare och skräddare i Växjö, och sedan väjade han köpa lite mera skog och fick den sågad och sålde virket och utvidgade rörelsen mer och mer. Under hans skarbets tid på 1870-talet hade han ängräg i Rönge och ägde flera gårdar. Han byggde i Rönge en laugård, som var 180 alnar

lång och 20 alnar bred och med grava bjäl-
kar inunder. Den var till att köra in
med lass i den ena ändan och ut i den
andra. Han köpte stora poster skog på
Heda tronopark, som förlades till Rönge.
Han byggde vägar däruppe för att kunna
frakta skogen på. Vid den tiden byggdes
Malmö frihamn, och anluds på byar
infördrades. De som lämnade in anlud
på byggandet skulle ställa säkerhet för
50000 kr. Det var en stor summa på den
tiden, och gubben reste ned till Malmö.
Han hade inte lämnat in något anlud,
men ställde sig ~~en~~ borgen förbindelse
av de rikaste bänderna här i bygden,
och även landshövdingen kunnat Wenner-
berg skrev på som borgensman. När han
kam ned till Malmö, gick han in på

landshövudets och så till en skrivare:
"Det var ju här man skulle lämna in an-
bud?" "Har ni lämnat in anbud?" frå-
gade denne. "Nej, det har jag inte, men
jag kanske kan få se, vilka som har
gjort det", sa han. Och till slut gick
han dit. Och sedan gick han in i ett
rum med en person, som kunde skriva,
och denne skrev till anbud åt honom,
som var till hövet tre lägre än kubik-
fot än de andras. Tyvärr kunde han inte
skriva. När klockan slog 12, läste
landshövdingen upp anbudet. Då be-
fanns det, att Sven Peter Johansson i Rön-
ge hade det lägsta anbudet. Då reste
han sig och sa, att det skulle vara
han. Han var en liten, dansentlig
gubbe, som alltid var klädd i vadmal-

kläder. När landskördlingen fick se honom, så han en smula försämligt, att det gäddas säkerhet. "Ja, jag har ett popper här, som det ser ut", så Iven Peter Johansson. När landskördlingen såg Wennerbergs namnteckning, blev det en annan tan. Dagens förbindelsen var stället för obegränsat belopp. Iven Peter Johansson i Årjö kunde varken läsa eller skriva, så alla hans bokhållare kunde honom och blev rika. När han dog, stod i Årjö 12 hästar och 10 par oxar. Han ägde flera gårdigheter i Växjö, där han dog. Det finns ingen lantbo, som folket i Växjö visat en sådan beder, som de gjorde, när hans till gäddas hem från Växjö. Alla, även skolar, följde kistan upp till Åstraba. Dantredningen efter honom

pågick flera år och slutade med konkurs.

Iven Peter Johansson hade verksamhet i Rönneby. Det var såliga tider på 1880-talet. Om han inte varit, hade många svårt ihjäl. Han tog hem hela vagnslaster mjöl, amerikanskt fläsk och storsill och slakt ut till arbetarna han hade. Han grävde en kanal och murade den med stenkanter och byggde vägar. Det var en järnvägslinje, som skulle gå genom Ramnäs till Klavreström. Den trodde han skulle bli till, så han tänkte bygga en härbana upp till Ramnäs genom sin mark. Där var en farligt slarvig herräng, men där lät han göra ett kolossalt arbete. Rudsens härbana skulle hans bana bli. Den är mer än 2 km. lång, och där är många

Enen kols arbeten gjorda till ringa nytta.
Den användes nu som kilväg genom skogen.
När det inte blev någon järnväg till
Ramnåra, så slannade arbetet med vä-
gen av.

Vid den tid då jag konfirmerades
bestod min 40-års ålder av äret resa till Ame-
rika. Orsaken var äventyrs lusta. Det var
den tiden, när småfallet kunde komma
iväg. Jag tror viljetten kostade inte mer
än 50 kr på 1880-talet och vintet av det.
Och så trodde jag, att det skulle gå det
bättre i Amerika än här. De som reste
föret, för en 100 år sedan, var inte så allra
fattigare. Det kostade ju en hel del att
underhålla sig de 3 månader, som resan
tog. Ett tag på 1880-talet gjordes det bara
gott här, att de reste, men sedan har

det märktes. Jag minns, när folk mängden
var dubbelt så stor här i socknen, som
den är nu. Emigrationen upphörde så
småningom, och på de sista 25 åren har
ingen rest. Många av dem som reste
gick det bra.

Min hustru hade en farbror i Slätt-
hög, som gav sig av för en 90 år sedan. Det
var i början av 60-talet. Han hade 30 kr, när
han reste. Han gick till Göteborg och an-
lade sig sedan över till Amerika och lag
sig mark, när han kom till Omaha, Ne-
braska. Och det första huset han byggde
i Omaha står änne. Det var ett litet en-
våningshus, som nu står jämte 7- & 8 vånings-
husen. Hela staden är anlagd på hans
mark. Han var med i kriget mellan
nord- och sydstaterna och bjöts upp sig

slå, så han var befälhavare, när han kom
huvuda. Som äldre började han radera, så
när han dog var han samare i trögla som-
stolen. Han hette Gustaf Andersson.

Den första handelsboden kom nog
någon gång på 1870-talet. Den som började
med den reste sedan till Amerika. Lant-
handlarna hade ingen vidare reveng, för-
än det kom in på detta århundradet, och
bönderna började till Växjö och Halmstad
sända sina lantgårdensprodukter och
skogprodukter, och där var storhandlare,
som var bättre sorterade, så de nya va-
rorna kom med till bygden stannade,
men efter 1900 från handlare i byarna.

Förändringarna i byggnadsskicket
kom för 100 år sedan. Då kom en bygg-
mästare från Å. Torstens lita, som byggde

5 byggningar här i denna byggen på 1850-60 talet. Och vid den tiden byggdes nästan alla bondgårdarna i byn. Det var bara 3, som var kvar av de äldre. De äldre var ansvärningshus eller en och en halv ansvärningshus, kan man säga, med ett stort rum på ena ändan och ett litet kök och förtuga på den andra. Det fanns även stugor med ett rum på varje ända och med kök och förtuga på mitten. Taket utgjordes av spån, som ersattes av tegelkak för en 35 år sedan.

Flemma i mitt föräldra hem i Lövsta-ryd köpte de kolspis omkring 1890. Det var den första i trakten, men den sattes inte i köket utan i vardagsrummet. I köket var vi inte, för det användes till att koka svinmat i. Där var en

stor trefota gryta. Nya burgeräsk kom i bruk, när pengarna kom mer i rörelse, så folk fick något att köpa för.

För 50 år sedan kom aldrig smör på bordet, utan någon främmande skulle ha någon braktning. Det första jag minns behöfjande maträtter var, att de hade en stor skivell på en träskallrik, och att rullen skades upp i en 7-8 bitar. Potatisen koktes med skaller på. Skum- myöck användes, och så hade de lingen- mos att lägga i mjölken och så åt de blandbräsk. De malde råg, kom och dravre ihop. De lag en kuding av var sorten, och sedan sågade de den dravra råerna med en träskikt. Det var lättälet bräsk, men blev det gammalt, blev det hårt. Vete bajsades avlas sent.

För 50 år sedan var här ingen, som sålde
vete för en jämnar. De hade inte fått
"smärk" på, hur de skulle få bort rotet.
Men sedan de det, så nu behöver det inte
bli något rot. De sola mest vår vete här
i byn. Rågen är gammal här. Det hörde
jag farfar kala om, att hans far brände
fjällen och sådde råg på, och sedan blev
där bra bete efteråt, och skogen kom
bätt. Den gamle rike gubben, Peter i
Mjö, som jag kalle om jämt, hade en-
ge för en 150 getter, som gick på sig i
skogen och på fjällen. Från hans tid är
nu, där getarna betat, den finaste skog,
som finns i flera socknar.

Den här byn var en kalasrote. När
det var stor kalas, skulle hela byn bju-
das.

Gäster vagnarna bäjades kamma för 50-60 år sedan. Färdt användes skärnor, det var allmänt här med skärnor, som hade låga hjul. För 50 år sedan bäjades också ryklarna kamma.

I min ungdom hade vi billigare nöjen än de har nu. Då fick vi gå på något bondställe och dansa en kväll, annars var vi på kopskällen runt omkring. På somrarna höll vi till vid något vägsböl eller dansade vi på en lög. En majstång brukade reras vid middagar, men inte här i byn. Ibland restes den i Pålsmansg. i Styrby och ibland i Lysterbyds Skoleg.

När jag var barn, kunde de vara en 2-3 man om att hålla tidning, och det var Svenska Veckobladet, och sedan har det undan för undan blivit allt fler tidningar i varje gård.

När den nya kiden kom till bygden.

Laga skiftet var i Häreskud
år 1838. Bytämman häller nu äldre
i Häreskud och har ej upphört. By-
handlingarna finnas hos äldre man-
nen i byn, som för närvarande är
Kvise Andersson i Tjuväsagg. Det
gamla byskrinet finns hos mig, och
det har jag köpt på en auktion.
Det hade kommit med på något
sätt. Äldermannen i Häreskud ha-
de en pistol, och den har också
sålts på någon auktion, så jag
har den.

I Häreskud har ej funnits
tröskförening. Igen förening har
funnits. den bildades tillsammans

med J. Prida för 30 år sedan. Den upp-
trädde för 20 år sedan av sig själv,
då enbildade bänder skaptes. I Häreskad
har inte äldre mannen blivit tjur,
utan före tjur föreningen höll 2 bän-
der tjur.

I Häreskad var det stora äldre-
manskolan för en 60 år sedan med
sprit och mat. Flade det under året
blivit en ny bände i byn, valdes hen
till äldre man. De är då det inte
fanns någon ny bände, tag de den
äldste efter tur och ordning, tills det
kom en ny bände igen. Sammanant
här i byn är 13 gus tag, som nu
är bevänta med skag, och det är
nu bara getter kvar, för där är
inget gus kvar. Flämsen änt sålde

vi skog, och då slade vi upp hela
bykassan. Jag ville, att pengarna skulle
användas till att låta kopiera en ny
bykarta, men de yngre bland bänser-
na överröstade oss äldre, så det blev
inte någon ny. Här finns också ett
dertog, som är gemensamt för byn.
Glättarna på det var fört bortaren-
drad, men nu slår banden, som
har sina ägar intill det, utan att
betala något. Och för längre tid sedan
sedan arrenderade roten bort jakten
till en eller två särskilda. Fisket,
som är gemensamt i Rydöjan, har
vi aldrig haft bortarrenderat.

Jordbruksförbättringar började
med stensprängning för 50 år sedan
och pågår ännu inom roten. Jag

böjaste då med sten brytning. Jag
var seden på Tingsryds marknad
och sålde skar, och då var O. W.
Carlsson där (det var innan han böjast
egen affärsrörelse) och demonstrerade
en gätte, och då köpte jag en. Och
den gätten var den förste både i byn
och socknen. Och den första fjäder-
harven och det första fjäder-
hövet av mig vid ungefär samma
tid. Fjäderharven hade endast 7
pinnar.

Innan gätten kom var här en
arsendakar på Skammen (Fler Svens-
sång), som hette Davids Jönsson
och som kommit från Milazord i
Västergöt, som bröt sten på det gam-
la väget med spete och väg, ensam

eller med hjälp av sin hustru och
piga. Han var så kraftig, att han
tog ett mindre timmerträ och reste
själv och satte ned i hålet, som
han grävt vid stenen. Sedan lade
gumman eller pigan under klossar,
så det blev mot brott. Den andra
ändan av bjälken var ett långt rep,
som jungfrun och hustrun tog i
och drog nedför, medan han själv
tog i längre ner. Och så åkte ste-
nen upp.

Sedan ungefär 40 år tillbaka
har nya jordbruksredskap inköpts
vid olika tider. Före fjäderhärven
hade jag köpt en s. k. klöjs utare
trä med 5 små bollar av järn. Den
hade jag köpt av en smed i Käle-

skad, vid namn Paman, som gjort
den. Jämvärdet köpte jag i Växjö
av J. J. Johansson. Före jämvärdet
var änderwise utar björk med kvar
jämbill. Jämplagen kom till byn
för 70 år sedan. Min far hade köpt
den av en smed i Kärsby, som
hette Kjöström. Han gjorde de första
jämplagarna. Jämplagen har se-
dan under tidernas lopp ersatts av
skälplagen. Jag köpte nog den första,
en liten skälplag, för c. a 40 år se-
dan. Träplagarna gjorde bänderna
gäva, plagbiller, vändokivan, kni-
ven och slitjärnet, som de spikade
på, köpte de i Växjö.

De äldsta vagnarna, som fanns,
var gjorda av trä med träaxlar, grava

koskar, som smjordes med fann tjära,
som fävarades i en medhängande
urholkad burk, hängande bak på
längelspetsen. Senare ersattes vagnar-
nas träaxlar med järnaxlar med
små hemmagjorda glämskärvar av
järn, en i varje ända av kullen, samt
skenor på hjulen av järn med 6 stumps-
skenor på varje hjul, fästade med
stora hemmagjorda spikar. Dessa
vagnar ersattes senare av andra, som
i sin tur ersattes av bilvagnar. Bil-
vagnen kom till byn för 20 år sedan.
Den förste hade min far, Algot An-
derson.

Två hjuliga kärror användes
för en 70 år sedan av kyrkvärdar
och nämndemän, när de skulle till

Kyrkan. Vanliga bänder hade inte kärror
eller fjädervagnar. Sedan började de för-
måga bänderna köpa fjädervagnar, som
användes endast för att åka i. De var
mycket korta med fasta säten både fram och
bak. År 1886 bytte min far bort en stuga,
som stod träintill, mot en fjädervagn
efter nya stilen. Den hade tillverkats
av en smed i Fälskud. Smeden satte upp
stugan i Fälskud, och jag tror den står
där än. Innan de mindre fjädervagnar-
na kom, begagnades vanliga arbetsvag-
nar med en liten snyggare s. k. språta-
häck med säte gjort av språtar. Vag-
nen var utan fjädering, men under
sätet fanns en lång träslana.

Förigare odlades endast råg, korn,
havre, potatis och hö på vall. Sedan

9
kom till skifte till gränsgård. Här i byn
började gränsgård solas i ett skifte om-
kring 1905. Det solades i skället för vild-
gård eller ökräda, och sedan såddes
råg. För hade aldrig vete, och jag blev
bunden för 50 år sedan. Då började jag
sola vete i liten skala. Det var det första
här i byn. Vaktföjden var de tidigare
ej så noga med, men nu hade flesta
6 eller 7 årigt skifte. Bestånd vakt-
föjd började införas omkring 1915-
20, och på grund av att skogsbete
blev alltmer slut, har de sedan 1930 fått
anlagt betesvallar. Anläggning av
betesvallar pågår ännu i ökad om-
fattning. Klöver började solas före
min tid. Det var infört före 1868, men
det gick inte bra här, förän de bör-

jagade kacka. Här i Kårestad köpte ingen
kack förrän 1914, då jag köpte 2 vagns-
lasten av en agent i Växjö.

Min far och Anders Peter Svensson
i Norregård köpte den första mossodlingen
i Kårestad. Det var ett gammalt slätra-
kärn, som släpades ut. Det var en karyare,
som gjorde odlingen och brötnade sänder med
stubbbar sprängstenar i skället för att sprän-
ga dem, där fallet skulle bli. Det odlades
npp för en 65 år sedan. Och sedan köpte
också de andra bänderna odla. Maderna
vid Kårestad är släddes till och. En av
dessa mader har min far något odlat
för en 10 år sedan. Nu ängarna och beten
i Kårestad betas en del, och en del slås
ännu. Det är här och i Flakagård och Håreagård.
De ännu slås dem. År 1880 utgjordes

ungefär $\frac{1}{10}$ av bel.

Här har inte några industrier funnits annat än sågverk och snickeri. Sågverket byggdes vid Kläve kvarn av bergsrådet Perhan på dess befallning någon gång efter 1838. Han byggde där både sågverk och kvarn, och vid samma tid eller något fört byggdes nog Lådre kvarn av kronan. Lådre kvarn var här boställe åt häradshövdingen. Senare byggdes Nye kvarn av två bänder, som köpte jället och byggde. Den ene var från Finsby och den andre från Fägershede.

Förut till det förda egna hemmet i Kärsnäs sålde jag 1915 till två byggnadssnickare, som satte upp verkstad för byggnadssnickeri samt möbler. Den andra ägdes av en bander, som sålde

såldt sin gård och lag undan samt till
egget hem. Kille Freds eget hem köptes för
en 4-5 år sedan.

Gårdens bräddare och sockens skams-
kare fanns här. Den siste de kallade
sockens bräddare här hette Ewen, och han
gick omkring i bygden. Han dog 1913. Han
buckade ha 2 eller 3 lärpojkar. Både skräd-
arens och skamskarens söner blev hand-
verkare här. Ewen skräddare sydde både
karl- och funtimmerskläder. Han sydde
bustklänningen till en flicka i Kärestads
Korsagg. Han var också vagnare och
köpte själva riksdagsmannen Krist-
offerson i Kärestads Kummargg., som
hade silverringar i öronen.

Ränderna kolade efter den stora
branden 1868. de hade kolat tidigare,

för här är gamla kolbottenar ännu i
skogarna. Kolet såldes till Rijos bruk,
dit det kördes med oxar och stutar.
Kolet fraktades i kolvagnar, det uppe-
hölls för cirka 65 år sedan. Någon
härde brände även tjära, för här finns
tjäreåsar. År 1900 brändes den sista
tjäreåsen i Klärestad, det var i Norge,
och under första krigstiden brändes
tjära i ngn vid Lövde kvarn av Oscar
Birn samt senare av Lorenz Nilsson.
Under första krigstiden såldes här
skrä.

P. J. Andersson i Klärestad hand-
lade med virke och köpte skogar i
parkvis av enskilda personer. Han dog
1898. Även mylmästare Magnusson vid
Lövde kvarn var virkeshandlare och

Köpte skog parkvis. Sedan 1909 köptes skogarna här av Sjöros bolag, som köpte av såväl enskilda som av kranen. Nu säljer de flesta till Skogrägarföreningen och till verkshandlare från olika trakter.

Emigrationsorsaken berodde på skonamin. de flesta reste, när de blev utkastiga. Från Kärsådal reste 8 bänder och många fullveckna bandsöner och banddöttrar. Men sålt, som reste, var emellan tid karpabarn.

Skolan i in natura hade organisten, prästen samt fattigbjörn. Hans gamle skolläraren och organisten var jag med såd och ved, när jag var en 10-12 år. Dräng och piga hade här- och-potatisland bekrädd kontant lön. Drängen hade även någon gång ett par "skäters

gatusbyxor" in natura. Det upphörde på
1870-talet. Jag minns en piga i Norrby,
som skulle ha ett härland.

15

När jag var barn, fanns 2 handels-
ställen i Käresbod. den ene handelsanden
var en gammal lumpsamlare, som hette
Nils Danielson. Han dag omkring 1910.
Varje vår kom han med sin knallpåse,
kom in i försdugan med en kapp, som
var färdig med en marringskubb, äpp-
nade dörren, spottade på golvet, släng-
de av sig säcken och sa: "Har ni någon
lump, som ni vill vara av med i dag?"
Jag skulle det vara något grä, huvudkåda
eller några skämningar (skäppnålar)?
Och så skedd ut bytte. Han åt mycket
smur och spottade på golvet, medan
han pratade, så att när han sade affa-

och gick, såg golvet ut, som om hänsen
varit inne. Flamma i köket hade han
smus och loffit att säga. Nils gick
i många kyrksocknar och samlade
lump, och sedan gick det skjutis från
Noregg i Kärsdal, som hämtade lumpen
på uppsamlingsställen i de olika sock-
nar, som han genomgick och köpte den
till Växjö. Varje gång han var i Växjö
med lump, köpte han lite sprit, tog
sig några rypar, räng och trallade
på hemvägen. Glad och gemytlig
satt han då bredvid skjutisborden.
Han tog sina varor hos Isander i
Växjö, blev skyldig lite och kunde
inte betala. Kubben var inne hos Isan-
der och talade om, att han inte
kunde betala. Isander tog då kubben

i armen, ledde honom till dären och
sparkade honom i ändan och sa: "Här
har du kvitta, kom aldrig igen mer!"

Den andre handlanden var smeden
Roman. Han hade lite handik i köket,
huvudsakligen kaffe, socker och smör
samt något till. Handeln sköttes av hans
hustru.

En vävsbedsknalle från Årda bru-
kade komma en gång om året. Han hade
 varit i Byrland och sålt vävsbedar.
Han gick nu, men i Byrland hade han
haft tröt, och han brukade berätta om
hur djurvaktigt folket var där. Det gick
inte att ställa vagnen och gå in i en
stuga, utan att någon kom och stäl.
Nu gick han och hade vävsbedar i en
säck på ryggen. Han gjorde som själv

och dag med sig hem och lagade. Han dag
för cirka 65 år sedan.

Judar reste omkring och sålde tyger.
De firade lördag som sabbat och sålde
om söndagarna.

Den förste riktige handlaren kom
här tillstånd på 1890-talet. Han bytte
en ödestuga på en bondgård, men köp-
te sedan en tomt och byggde bostad och
handelsbod. Han var enarmad och
hette Anders Johansson. Han sålde upp-
skoraffär med speeri- och klädesvaror
och hade några järnvaror också. Det
gick inte så bra, utan han gjorde kon-
kurs. Då inköpte hans hustru fastig-
heten på konkursauktionen och över-
tog affären.

Fäken här uppgjordes av näver

och gästkarv. För ungefär 50 år sedan blev det sällant med skicke kak, som efterträdde av tegeltak. De första lades på under första krigskiden. I början användes cementtegel, som kom från Furuby och Skjölby. Rötjärning har järnkammit här så länge jag minns, men några backstugor har varit grä intill senare tid. Några byggnader har byggts om efter hand, men några finns ännu som äro byggda före ägaskiftet 1838. De gamla husen ha sju rum på vardera nedre änden, "farka" och kök på mitten samt sju eller åtta gavelrum på övre våningen. Bracken till ut hus om- eller tillbyggs beror på tid för hållandena.

Här finns några gärdar, som ha de gamla möblerna kvar, men de ha

inöskats med nya. Den första kokspisen
hade de i Flansagg. ungefär 1895. Här satte
vi in kokspis 1903, och sedan blev det
allmänt. I köket var tidigare en öppen
eldstad med en stor fotagryta i, som de
kokte i till svinnen.

Möbleringen i bantshem för en
80 år sedan var all i det ena rummet
fanns en väggfast säng med en gavel
vid en sida mot väggen. I sängen låg
tralm och på den ett bänka-läskes. Detta
var värt som mat-vär med vit väp
och vita trassar av slitit linne. På
bädden var ett stort lakan, som bara
skulle räcka vid huvudet och något
nedåt axlarna. Det låg över på bänka-
läsket. På sommaren användes ett hem-
värt sliskt läskes och på vintern en fäll.

Någon säng fanns också med sparlaskan.
En klädhirka, som senare utbyttes mot
linneskär. Kvinnorna hade en drag-
hirka med 3 eller 4 lådar. Vidare fanns i
rummet ett slagbord, som prä en del
ställen är i bruk än i dag, samt en 4-5
brädstolar. Pinnastolar kom för sa-
ll är sedan. De järnka köpte kyrkavärden
i Flaurag. I vardagsrummet hade de
en matskänk. Gardiner var kvärgar-
diner. Jag har aldrig sett annat än
högskrade rum.

Den här byn var delad i två
kalasrökar, den norra och den södra.
Jag kan kala om, hur det gick till vid
jul. Julafton var alla hemma i stäm-
het i varje hem. Vid middagen före-
kom dapp i grytan, och sedan kvättes

alla sig och gjorde sig rena. Ljus brannar
na eller julgranen tändes. Kräus mat
med lutfisk och risgrynsgröt. Juldags-
morgnen steg vi upp kl 3 och stora
sällskap kom gående härifrån med bross.
Det var flera sällskap, som gick och hörde
bross mellan Härestad och Tureby. Bloss-
en kastades vid en stenmur nära
kyrkan, och av brossen blev en enda
stor hög, som låg och rök, när vi gick
hem. Rök användas bross upphörde för
en 10 år sedan. Juldagen tillbringades
i skicket, och kalasen började först
annandagen med gästvärdning i olika
hem men med mågan mellan tid, så
de kunde draga ut ända till fjögande-
dag.

Min farfar och en annan gubbe

här berättade mycket. Den yärka sidning,
som fanns i Tumbys rasken, var Lvenska
Veshobladet. Den hade den ihop med
en annan, som hette Kris-Peter. Denne
hämtade sidningen vid Tumbys kyrka.
Sedan han läst den, läste jag den.
Därefter hängdes den upp på en stäl-
tråds krok, där den fick hänga till älets
slut, så sidningarna slås häften
mot häften.

När jag skulle bāja skolan, var
här en gammal gumma, som var gift
med en skomakare, som undervisade.
Hon kallades Lilla-Mäta. Färsamlingen
hyrde ett rum i en backstuga i Kärsled,
där hon höll skola. Hon stod van-
ligtvis med en stolke och stötte med
den i golvet och angav takten vid

läsningen. Alla släpade långsamt efter
hems. Jag var hos hems en månad. Sedan
sökte en lärarinna hit från Åby. Där
hölls småskola 4 månader och skolskola
4 månader. Vid den tiden fanns någon
yngling, som var ända upp till 17 år, in-
nan han fick utexamen, för de kom
inte i konfirmationsundervisning,
förrän de hade en viss kunskap i
kristendom. Inga har här besökat
högre skolor.

På 1905 var här en baptistisk
väskelse. Några baptister finnas här
ännu.